

בינ"ו עמ"י עש"ו

**אופן חלוקת המברכים
בפרשת בחוקותי**

**בדין אין אומרים ברכה על
הפורענות**

אייר ה'תשע"ח ב'שכ"ט

הדברים שלפניכם נכתבו מעיקרם בתבנית רשימות של הערות וציונים בסוגיא, וזה ניכר באופן הגשת הדברים וסידורם. כעת סמוך להדפסה השתדלתי להסביר ולהבהיר הדברים יותר, אך לא ערכתים מחדש. ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל.

נכתב בחסדו יתברך
ע"י הצב"י ישראל בן אאמור"ר ועט"ר הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א.
רח' שלום בונייך 13/12 נתיבות
טלפון 08-9934710

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת וללא חשש גניזה

אופן חלוקת המברכים בפרשת בחוקותי (כשהפרשיות פרודות)

ענף א' תמצית הדברים

תנן במגילה (דף ל"א ריש ע"א) אין מפסיקין בקללות, אלא אחד קורא את כולן (פי' הקללות שבפרשת בחוקותי, אין מחלקים אותם לשני עולים, אלא עולה אחד קורא את כולן).

ובגמרא (שם בע"ב) מנא הני מילי, א"ר חייא בר גמדא וכו', ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. אלא היכי עביד (כשבא לקרות בקללות, שלא לברך עליהם, לשון הר"ן), תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן. אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים וכו'.

ויעויין שם בתוספות [וכן כתבו הר"ן ומרדכי ואגודה שם, ורבינו מנוח על הרמב"ם], דהא דנקטה הברייתא מתחיל בפסוק שלפניהם וכו', לאו דוקא פסוק אחד, שהרי יש שם פרשה, ואין משיירין ואין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים, מפני היוצאים ומפני הנכנסים (ופרטי דין זה מבוארים בשלחן ערוך ואחרונים סי' קל"ח).

ודין זה הובא להלכה בדברי כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, שאין מפסיקין בקללות, ושצריך להתחיל בפסוק שלפניהם ולסיים בפסוק שלאחריהם.

ומבואר שהקורא את התוכחה, אין לו להתחיל מהפסוק ואם לא תשמעו (ויקרא כ"ו, י"ד), אלא מלפני כן. וכן מנהג רוב קהילות ישראל בזמנינו, שהעולה לתוכחה מתחיל מפסוק ואכלתם ישן נושן (כ"ו, י').

ברם בקהילותינו ק"ק תימן יש מנהגים חלוקים בזה, והמנהג הידוע יותר בזמנינו (כשהפרשיות אינן מחוברות), שהעולה השלישי מסיים בפסוק ואולך אתכם קוממיות (כ"ו, י"ג), והעולה הרביעי מתחיל מפסוק ואם לא תשמעו (כ"ו, י"ד)^א. וצריך עיון שהוא לכאורה נגד דינא דגמרא.

במאמר שלפניכם ביארנו דעת הראשונים והאחרונים בעניין זה, ונכתוב כאן בקצרה תמצית הדברים ודעת אאמו"ר שליט"א.

^א ויתכן שהנהיגו כך על מנת שיוכל הרב לקרוא את התוכחה (כפי מנהגינו) גם אם הוא כהן או לוי, עיין לקמן ד"ה והנה מנהגינו. וכ"כ אאמו"ר שליט"א בנפלאות מתורתך.

הנה מנהג זה (להתחיל מפסוק ואם לא תשמעו) היה קיים בארצות אשכנז לפני מאות שנים (וכבר נתבטל), ושם נולד הדבר מחמת מנהגם שהרב עולה שלישי כל שבת, ומאידך אינו חפץ לעלות לפרשת התוכחה (ובהיפך ממנהגינו שהרב הוא הקורא את התוכחה, כמובא בש"ע המקוצר סי' ס' סעיף ח'), וכיון שעד התוכחה יש רק י"א פסוקים, השלישי היה מסיים בפסוק ואולך אתכם קוממיות (שאינו יכול לסיים לפני כן, דאין משיירין פחות משלשה פסוקים סמוך לפרשה), וממילא הרביעי היה מתחיל בפסוק ואם לא תשמעו.

והנה כמה אחרונים כתבו ליישב מנהג זה בדרכים שונות: דרך א' של הצמח צדק (הקדמון) ומהר"נ כהנא מאוסטראה. דרך ב' של האליה רבא. דרך ג' של השואל ומשיב. (כמצויין לקמן ענף ב').

אולם אחר המחילה מכתה"ר ונשיקת עכ"ר, כפי שיראה המעיין (ויבואר לקמן), כל היישובים דחוקים, ונסתרים מדברי רבותינו הראשונים, וכן מבואר בדברי גדולי האחרונים, כגון מהריק"ש ומגן אברהם ופרי חדש והגר"א, וכן סתמו להלכה בשתילי זיתים ומשנה ברורה וכף החיים, שאין להתחיל מפסוק ואם לא תשמעו, אלא מהפסוקים שלפניהם. [ונוהגים להתחיל מהפסוק (כ"ו, י') ואכלתם ישן נושן, אע"פ שמצד הדין סגי להתחיל מהפסוק (כ"ו, י"א) ונתתי משכני בתוכם].

ואאמו"ר שליט"א כתב על ענין זה בקצרה בשלחן ערוך המקוצר סי' ס' סעיף ח' ובעיני יצחק שם אות ל', ושוב העמיק והרחיב בסוגיא זו בדברי התלמוד והפוסקים ראשונים ואחרונים כיד ה' הטובה עליו, בשיעוריו השבועיים (שערי יצחק ה'תשע"ה פרשיות בחוקותי, נשא, בהעלותך, שלח) ובספרו נפלאות מתורתך על פרשת בחוקותי כ"ו, י"ד (לע"ע עדיין לא יצא לאור). ובדבריו שם מבואר דאע"פ שבזמנינו נתפשט בקהילותינו דרך כלל ע"פ הספרים הנדפסים להתחיל מפסוק ואם לא תשמעו, מ"מ סופרי התיגאן נחלקו בדבר, ובכמה תיגאן כת"י חשובים ועתיקים מבואר שהתחלה היא מפסוק ואכלתם ישן נושן, וכן נהגו בכמה מקומות (ר"ל גם בקהילותינו), והוסיף שם (בנפלאות מתורתך) שכפי הנראה כך היה המנהג גם בבית הכנסת של גאון עוזינו מהרי"ץ בעי"ת צנעא, יעו"ש.

ומסקנתו שאע"פ שאין לגעור בנוהגים להקל, כי יש להם על מי לסמוך, מכל מקום צריך לתקן הדבר ולהנהיג (בלא שום צד מחלוקת חלילה) שהקורא את התוכחה

² ונתן אאמו"ר שליט"א טעם נחמד לדבר על פי דברי האר"י ז"ל המובאים בנחל קדומים להחיד"א על פסוק זה, יעויין שם.

³ ונזכר מנהג זה בחומש תורה קדומה במהדורה החדשה, ובתאג חזון שמעון (צאלח), ועוד. ¹ ודלא כמו מי שכתב שמנהג זה הוא "נגד דינא דגמרא ונגד דעת הפוסקים כולם".

יתחיל מפסוק ואכלתם ישן נושן, שכן הוא לפי שורת הדין ועיקר ההלכה, ומהיות טוב אל תקרא רע^ה.

לפי המבואר בתיגאן כת"י (המצויינים בנפלאות מתורתך הנ"ל, יעו"ש), אופן חלוקת המברכים הוא כדלהלן: שלישי מתחיל "ואכלתם ישן נושן" (כ"ו, י'), וקורא עד סוף התוכחה (כ"ו, מ"ו). רביעי מתחיל "וידבר וגו' איש כי יפליא נדר" (כ"ז, א'). חמישי מתחיל "ואם בהמה" (כ"ז, ט'). ששי מתחיל "ואיש כי יקדיש" (כ"ז, י"ד). שביעי מתחיל "ואם לא יגאל" (כ"ז, כ').

והנה מנהגינו שהגדול שבציבור הוא קורא את התוכחה, וכיון שאם הוא כהן או לוי אינו יכול לקרוא שלישי (עיין ש"ע המקוצר סי' ס' סעיף י"ג), לפיכך בכהאיי גוונא יקרא אחד מחשובי הקהל את התוכחה שבפרשת בחוקותי, והגדול שבהם יקרא את התוכחה בפרשת כי תבוא, שהיא מברך ששי (נפלאות מתורתך שם).

אם אירע שהקורא השלישי סיים בפסוק ואולך אתכם קוממיות ובירך ברכה אחרונה, יחזור הרביעי שלשה פסוקים למפרע וימשיך את התוכחה, אבל לכתחילה אין לעשות כן (עיין לקמן ענף ז').

^ה והמבין יבין שאין זה נחשב שינוי ועקירת מנהג (לאותם שהיו נוהגים להתחיל מפסוק ואם לא תשמעו), דחלוקת המברכים כפי המקובל איננה הלכה קבועה רק מנהגא בעלמא (שאינן ראוי לשנותו ללא צורך). והעיקר הוא להקפיד על ההלכות והדינים שנאמרו בהם, כגון הא דאין מתחילין ואין משיירין פחות משלשה פסוקים סמוך לפרשה וכיו"ב.

^י ולעניין מה שקבעו התחלת שביעי מפסוק זה שהוא אמצע עניין, ולא מפסוק 'ואם את שדה מקנתו' (כ"ז, כ"ב) כמנהג שאר קהילות, עיין לאאמו"ר שליט"א בשערי יצחק שלח ה'תשע"ה, שנתן לכך טעמים על פי דרך הסוד.

ענף ב' מראה מקומות

ראיתי לנכון לציין כאן להלכות נוספות השייכות לסוגיין, ויביא תועלת בע"ה למי שירצה להעמיק בדבר, והם: א' עיקרי הדינים המבוארים בשלחן ערוך ואחרונים סי' קל"ח. ב' ש"ע סי' רפ"ב סעיף ב' ואחרונים. ג' ש"ע סי' קל"ז סעיף ו' ואחרונים.]

תנן במסכת מגילה (דף ל"א ריש ע"א) אין מפסיקין בקללות (דאם בחוקותי), אלא אחד קורא את כולן. ובגמרא (שם בע"ב) מנא הני מילי, א"ר חייא בר גמדה וכו', ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. אלא היכי עביד (כשבא לקרות בקללות, שלא לברך עליהם, לשון הר"ן). תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן. אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל בקללות שבמשנה תורה פוסק. מאי טעמא וכו', עד לוי בר בוטי.

תוספות ד"ה מתחיל בפסוק שלפניהם. לאו דוקא פסוק, דהא יש פרשה, ואין מתחילין ומשיירין בפחות משלשה פסוקים.

ר"ן על הר"ף (פרק ג', סימן אלף ק"ה) – דאמר קרא מוסר ה' וכו', עד שיהו קורין.

מרדכי (אמצע סי' תתל"א) – ותניא כשהוא מתחיל וכו', עד ובדוחק התיירו לו דלא אפשר'.

אגודה (מגילה סי' נ"א) – "תנא מתחיל מפסוק שלפניהן. לאו דוקא פסוק אלא ג' פסוקים. וכשהוא מסיים וכו'".

ר"י מלוניל (מגילה ל"א ע"ב, ד"ה הקורא מתחיל בפסוק שלפניהם) – "נראה דדי לו בפסוק אחד, דהא ליכא משום היוצאין והנכנסין" וכו', יעו"ש.

נמוקי יוסף (שם ד"ה בפסוק שלפניהם), הביא דברי ר"י מלוניל בשמו.

רמב"ם הל' תפילה פי"ג ה"ז.

כסף משנה שם – וכתב ה"ר מנוח לאו דוקא פסוק אחד לפניהם וכו'.

[ע"ע מעשה רקח על הרמב"ם שם, דהרמב"ם לישנא דגמרא נקט ולא דוקא פסוק אחד וכו' יעו"ש].

¹ **בענין** מה שכתב שם המרדכי שאין נכון לעולה לתורה לחזור ולקרוא את הפסוקים שקרא העולה שלפניו, עיין שלחן ערוך סי' רפ"ב סעיף ב', וסי' קל"ז סעיף ו' ומשנ"ב שם ס"ק י"ט ושעה"צ אות כ"ח, ש"ע המקוצר סי' ס' בעיני יצחק אות נ"ט.

[ע"ע אמת ליעקב (להג"ר יעקב קמינצקי) עמ"ס מגילה ל"א ע"ב על תוספות ד"ה מתחיל, יעו"ש מה שפירש בדעת הרמב"ם].

[ע"ע בניהו על הגמ' במגילה דף ל"א ד"ה אלא היכי עביד].

טור ובית יוסף סי' תכ"ח (ו') – קללות שבתורת כהנים וכו'.

שלחן ערוך סי' תכ"ח סעיף ו'.

שו"ת צמח צדק (הקדמון) סי' נ"ו^ה. ובתוך דבריו שם כתב "דמה שהוא מתחיל ואם לא תשמעו וגו', לא מיקרי מתחיל בקללות, כיון שבפסוק זה עצמו לא נזכר קללה. ולא מיקרי התחלה בקללה אלא מפסוק אף אני אעשה זאת לכם וגו' ואילך". וכ"כ בשו"ת (הנדפס בשם "דברי רננה") רבי נתן כהנא מאוסטראה סי' נ'.

מגן אברהם סי' תכ"ח ריש סק"ח, יעו"ש שכתב שהצ"צ נדחק ליישב המנהג, ושם"מ נראה שיתחיל שלשה פסוקים שלפניהם וכו', יעו"ש ובמחצית השקל.

ע"ע ערוך לחם למהריק"ש (ד"ה בפסוק), פרי חדש (ד"ה ומתחילין בפסוק שלפניהם), ביאור הגר"א סק"ט, שתילי זיתים סק"י"ח.

אליה רבא סק"י"ג^ט. יעו"ש מה שהקשה על הצ"צ, ואח"כ כתב להוכיח מגמרא בבא בתרא פ"ח ע"ב שהקללות מתחילות מהפסוק (השני) ואם בחוקותי תמאסו, ולפי זה מותר להתחיל מהפסוק (הראשון) ואם לא תשמעו. ומסיק שטוב להחמיר ומ"מ הנוהגים להקל אין למחות בידם וכו' יעו"ש.

פרי מגדים באשל אברהם סק"ח.

שו"ת שואל ומשיב תניינא חלק א' סי' מ"ח^ה. יעו"ש שהקשה על הצמח צדק, ואח"כ כתב דנראה לו דהעיקר כהצ"צ ולא מטעמו, וביאר שם דהדין שמתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם, הוא רק בזמן המשנה שלא היו כל העולים מברכים על התורה, אלא הפותח מברך לפניו והחותם מברך לאחריה (עיין מגילה כ"א סוף ע"ב), ומ"מ על הקללות היו מברכים לפניהם ולאחריהם (כדאיתא בירושלמי מגילה פ"ג ה"ז, ובמסכת סופרים פ"ב ה"ג), ולפיכך אינו בדין שיהיה קובע ברכה לעצמו על הפרוענות דווקא, ומתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם, אבל האידנא שכולם מברכים על התורה, חלילה לומר שלא לברך על הקללות, וכיון דאי אפשר בענין אחר (ר"ל לפי מנהגם שהרב עולה כל שבת שלישי, אי אפשר בענין אחר יעו"ש) וכו'. ובסוף דבריו שם כתב שיכול העולה השלישי לסיים עד התוכחה

^ה ומה שכתוב שם דלא קאי אכל פרשה וכו', הוא ט"ס וצ"ל אלא קאי וכו'.

^ט ויש שם כמה ט"ס, ובאליה זוטא שם נדפס כהוגן.

^י ומה שציין שם לקידושין דף ס"ב, הוא ט"ס וצ"ל דף ס"א ע"ב.

(ר"ל עד ואולך אתכם קוממיות), ואח"כ העולה הרביעי יחזור פסוק אחד למפרע וכו' יעו"ש ואכמ"ל (ועיין בדברי הר"י מלוניל הנ"ל, ובמה שכתב האמת ליעקב בדעת הרמב"ם).

שערי אפרים שער ז' סעיף כ"ג, ופתחי שערים שם ס"ק ט"ז.

ערוך השלחן סי' תכ"ח סעיף ו'.

משנה ברורה סי' תכ"ח ס"ק ט"ז, י"ז. וסי' קל"ז ס"ק י"ט.

כף החיים סי' תכ"ח ס"ק ל"ג.

ש"ע המקוצר ח"ב סי' ס' סעיף ח', ועיני יצחק שם אות ל'.

שערי יצחק (שיעורי אאמו"ר שליט"א) ה'תשע"ה פרשיות בחוקותי, נשא, שלח.

נפלאות מתורתך פרשת בחוקותי כ"ו, י"ד (לע"ע עדיין לא יצא לאור).

ענף ג' הערות על ישוב הצמח צדק

שכתב שהקללות מתחילות רק מהפסוק (השלישי בפרשה) אף אני אעשה וגו'

א. עיין מגן אברהם, שהצמח צדק נדחק ליישב המנהג, וכ"כ השואל ומשיב שהדבר דחוק. והיינו דודאי מיסתברא שהקללות מתחילות מפסוק ואם לא תשמעו, שהרי כאן הוא תחילת הענין, וכבר בפסוק הראשון (ואם לא תשמעו) מובן שהתורה באה לומר שאם לא ישמעו כך וכך יבוא עליהם, והכל הוא דבר אחד.

ב. ע"ע בשואל ומשיב, דאדרבה עיקר הקללה הוא מה שלא שמענו דבר ה' וכו'.

ג. ובאליה רבא ושואל ומשיב הקשו עליו מגמ' בבא בתרא פ"ח ע"ב", דמוכח שהפסוק (השני בפרשה) ואם בחוקותי תמאסו הוא מכלל הקללות. וכן הקשה בשו"ת הר הכרמל סוף סי' י"ב.

ד. וכן בראשונים מוכח שאין להתחיל מהפסוק ואם לא תשמעו, דהנה אע"פ שדברי התוספות והמרדכי ניתן לפרשם גם אליבא דהצ"צ (ולדחוק שכוונתם לומר שאין להתחיל מפסוק ואם בחוקותי תמאסו שהוא פסוק אחד לפני הפסוק אף אני, אלא יתחיל מהפסוק ואם לא תשמעו שהוא שני פסוקים לפני הפסוק אף אני). מכל מקום בדברי האגודה מפורש שצריך להתחיל שלשה פסוקים לפני הקללות, וברור שטעמו משום שהקללות מתחילות מפסוק ואם לא תשמעו, וכיון שיש שם פרשה, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים, לפיכך צריך להתחיל שלשה פסוקים לפניהם. (מה שאין כן להצ"צ שהקללות מתחילים בפסוק אף אני וגו', מקדימים רק שני פסוקים ומתחילים בפסוק ואם לא תשמעו). ובפשטות ודאי זו היא גם כן כוונת התוספות והמרדכי², וכמו שהבינו גדולי האחרונים בדבריהם.

וכן מפורש בדברי הר"ן וז"ל "כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכו'. לאו דוקא (פסוק אחד), דהא אין מתחילין וכו', ולא אמר אלא שלפניהם מתחיל לקרות, ואחריהם ג"כ כשמסיים, ומיהו ודאי ג' פסוקים בעינן" עכ"ל.

² הובאה לקמן ענף ד' אות ד'.

³ עיין להחיד"א בשם הגדולים מערכת ספרים מערכת אל"ף אות ט"ז, שנמצאים בספר אגודה פסקי דינים מהתוספות ומרדכי, ולפעמים ימצא המעיין איזה גילוי וילמד להכריע מדבריו פירוש התוספות והמרדכי והרא"ש וכו', יעויין שם עוד בדבריו היקרים והנעימים ותרו"ץ.

² ודוחק לומר דמה שכתב הר"ן דבעינן ג' פסוקים, דר"ל דבעינן לקיים את הדין שלא יתחיל ולא ישייר פחות מג' פסוקים סמוך לפרשה, ומכל מקום למעשה סגי הכא בהקדמת שני פסוקים, וכדברי הצ"צ שלא יתחיל מהפסוק 'אף אני' שהוא השלישי בפרשה, אלא מהפסוק 'ואם לא תשמעו' שהוא הראשון בפרשה. שאין זה במשמעות לשון הר"ן.

וכן בדברי הר"י מלוניל (ונמוקי יוסף שהביאו) מבואר להדיא שהקלות מתחילות מפסוק ואם לא תשמעו, יעו"ש שיטתם שהשלישי קורא עד הפרשה דהיינו עד קוממיות, והרביעי חוזר פסוק אחד למפרע וממשיך ואם לא תשמעו.

ענף ד' הערות על ישוב האליה רבא

שכתב להוכיח מגמרא ב"ב, שהקלות מתחילות בפסוק (השני בפרשה) ואם בחוקותי תמאסו

א. קשה עליו מהתוספות שכתבו דפסוק אחד הוא לאו דוקא (ר"ל מה שאמרה הברייתא מתחיל **בפסוק** שלפניהם), והרי לדבריו הוא בדוקא, וכמו שהרגיש הא"ר בעצמו, וכתב שלדבריו מתורץ קושיית תוספות. **ואחר** כך כתב הא"ר, דאפשר דגם תוספות סוברים כוותיה, ומה שכתבו דלאו דוקא, קאי אסיפא דמסיים בפסוק שלאחריהם יעו"ש. **וקשה** לי על זה, דהרי דיבור המתחיל בתוספות הוא "**מתחיל** בפסוק שלפניהם", ועל זה כתבו תוספות לאו דוקא פסוק. וכן הבינו גדולי האחרונים בדברי התוספות (כגון מג"א ופר"ח והגר"א).

[ועל מה שכתב שם הא"ר "והיינו מה שכתבו תוספות אין מתחילין ואין מסיימין וכו', פירוש בסוף פרשה". הנה לשון התוספות לפנינו הוא ואין מתחילין ומשיירין בפחות משלשה פסוקים". ואין משיירין היינו שלא יברך ברכה אחרונה אם נשאר פחות משלשה פסוקים מכאן עד הפרשה הבאה (כדאיתא במגילה כ"ב ע"א, ובשלחן ערוך סי' קל"ח), וזה שייך גם בפסוקים שלפני הקלות, שלא יסיים העולה הראשון פחות משלשה פסוקים לפני פרשת ואם לא תשמעו. ומה שכתבו התוספות "ואין מתחילין"^י הוא לא שייך לסוגיין, ונראה שהוא דרך אגב, ועל פי לשון הגמרא (מגילה כ"ב ע"א) כשם שאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים, כך אין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים^{טו}].

^י והיינו שלא יסיים העולה לתורה פסוק אחד או שני פסוקים אחר הפרשה, דאם כן יתחיל העולה שאחריו פסוק אחד או שנים אחר הפרשה, ויאמרו הנכנסים בין גברא לגברא שהעולה שלפניו קרא פחות משלשה פסוקים (ראה משנ"ב סי' קל"ח סק"ב).

^{טו} **ומה** שכתב שם הא"ר, שבדפוסים ישנים של הש"ע הנוסח הוא "מתחיל **בפסוק** שלפניהם ומסיים **בפסוקים** שלאחריהם". וזה חיזוק לדבריו יעו"ש. **הנה** אפילו אם נאמר שגירסא זו נכונה, ודלא כמהריק"ש [והמגיהים בדפוסים המאוחרים] שהגיהו דצ"ל מתחיל **בפסוקים**, אעפ"כ אין מכאן ראיה לאליה רבא, כיון שאפשר לפרש לשון זה באופנים אחרים, עין לקמן ענף ח' אותיות ג', ד', ה' ודו"ק. **ומלבד** זאת הנה מרן בבית יוסף העלה את דברי רבינו מנוח דפסוק אחד לאו דוקא, ומשמע דקאי נמי על פסוק שלפניהם (דלא כהא"ר). ועוד דבכסף משנה הביא מרן את רבינו מנוח בלשון "לאו דוקא פסוק אחד **לפניהם**".

ב. וכן מוכח להדיא בדברי הר"ן והאגודה והר"י מלוניל והנמוקי יוסף דלא כהאליה רבא, עיין לעיל ענף ג' אות ד'. **וכן** המרדכי ורבינו מנוח (על הרמב"ם) שכתבו דפסוק אחד לאו דוקא, נראה מדבריהם דקאי נמי על הפסוק שלפני הקללות (ולא רק על הפסוק שאחר הקללות), דלא סגי בהקדמת פסוק אחד, ודלא כהא"ר. **וכן** מוכח בכסף משנה בהבנת דברי רבינו מנוח, שהכס"מ העלה דבריו בלשון "לאו דוקא פסוק אחד לפניהם".

ג. וגם מסברא קשה להבין דברי האליה רבא שהקללות מתחילות רק מהפסוק השני (ואם בחוקותי תמאסו), דאמנם אע"פ שבפסוק השני כתוב לשון קשה ועבירות חמורות יותר מן הפסוק הראשון דואם לא תשמעו (יעו"ש ברש"י), מכל מקום דרך כלל שני הפסוקים מדברים בענין אחד¹⁰.

ד. ועל הראיה שהביא האליה רבא מבבא בתרא פ"ח ע"ב, דאיתא התם "וקיללן בשמונה (אותיות), מןאם בחוקותי תמאסו, עד ואת חוקותי געלה נפשם" (מו"ו ועד מ"ם שמונה אותיות, רשב"ם). דמשמע שהקללות מתחילות בפסוק (השני בפרשה) ואם בחוקותי תמאסו. יש לדחות דנקט ואם בחוקותי תמאסו אגב הלשון ברישא שבירכן בעשרים ושתיים אותיות מאם בחוקותי תלכו (שערי יצחק). או כמו שכתב הא"ר גופיה שהוא אגב הלשון בסיפא ואת חוקותי געלה נפשם (אלא שכתב שהוא דוחק). שהרי אין נפקותא בהכי, דגם הפסוק הראשון (ואם לא תשמעו) מתחיל באות וא"ו.

וכן היא הגירסא בתנא דבי אליהו רבא פרק י"ח "וכשקיללן מן ו"ו עד מ"ם, ואם לא תשמעו עד געלה נפשם". **וכן** מפורש ברבינו גרשום על הגמרא בבבא בתרא שם, וז"ל "וקיללן בשמונה אותיות, ואם לא תשמעו וכו'" (שערי יצחק).

ועוד יש לומר, דאפילו נימא דהא דאמרין (בגמרא ב"ב לפי הנוסח שלפנינו) "וקיללן בשמונה מואם בחוקותי תמאסו", דבדוקא נקטה הגמרא פסוק זה, דמאיזה טעם החשבון מתחיל מפסוק זה. מ"מ מסתברא שלענין הדין שאין אומרים ברכה על הפורענות, חשיב התחלה כבר מהפסוק הראשון דואם לא תשמעו.

¹⁰ **והנה** אי נימא דהקללות והעונשים הקשים לא נאמרו אלא דווקא באופן שמואסים וגועלים במצוות, אבל אם אין מקיימין התורה מחמת עצלות והתרשלות, לא נאמרו על כך העונשים החמורים הכתובים בפרשה. אם אמת הדבר, יש לומר דזהו טעמו של האליה רבא, שהקללות מתחילות בפסוק השני דכתיב ביה ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם, ולא בפסוק הראשון דכתיב ביה ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה ודו"ק. ועיין בספר טעמא דקרא (ה'תשע"ג) להגר"ח קניבסקי שליט"א על פסוק ואם בחוקותי תמאסו. ומכל מקום אכתי הדבר דחוק, וכן עיין בספר טעמא דקרא בסוף דבריו שם. ועוד שמבואר ברש"י שהכתוב מונה בשני הפסוקים הנ"ל שבע עבירות שגוררות זו את זו. דלפי זה מסתברא שהקללות מתחילות בפסוק הראשון ודו"ק.

וע"ע בשואל ומשיב, דמוכח מדבריו להדיא דמחד גיסא הוא מסכים עם הא"ר שמהגמרא ב"ב מוכח שהפסוק ואם בחוקותי תמאסו הוא מכלל הקללות ודלא כהצמח צדק, ומאיך גיסא מוכח מדבריו שם שהקללות מתחילות מפסוק ואם לא תשמעו, יעו"ש שטרך למצוא ישוב לנוהגים להתחיל מפסוק זה.

ענף ה' הערה על ישוב השואל ומשיב

שכתב דהאידינא שכל העולים לתורה מברכים לפניה ולאחריה, מברכים גם על הקללות

דבריו תמוהים מאד, דאם כן למה העלו הר"ף והרמב"ם והרא"ש וטור ושלחן ערוך וכל הפוסקים קמאי ובתראי את הדין דמתחיל בפסו' שלפניהם וכו', הרי לדבריו לא נהג דין זה אלא בזמן המשנה.

ענף ו' הערות נוספות על היישובים הנ"ל

א. הנה מה שטררו כמה אחרונים למצוא סמך לנוהגים להתחיל מפסוק ואם לא תשמעו, הוא מפני הדוחק לפי מנהגם שהרב עולה כל שבת שלישי, ומאיך אינו חפץ לעלות לתוכחה, ואם הרב יעלה בשבת זו רביעי, לא יהיה זה מכבודו ומכבוד הציבור (צמח צדק, יעו"ש עוד כי קיצרתו). ויש שחששו שאם הרב יעלה רביעי במקום שלישי שעולה כל שבת, נראה כמואס בתוכחה ח"ו (עיין פרי מגדים באשל אברהם סי' תכ"ח סק"ח). ויש שכתבו דאיכא למיחש לאנצויי (עיין שואל ומשיב). **ומחמת** כן נולד המנהג (בקהילות אשכנז בדורות הקודמים) שהרב עולה שלישי, והרביעי מתחיל מפסוק ואם לא תשמעו, והוצרכו כמה אחרונים ללמד זכות על המנהג. **אבל** לדידן לא שייך כל זה, ואין סיבה להתחיל את התוכחה מפסוק ואם לא תשמעו".

ב. ועיין עוד באליה רבא גופיה דמסיק שטוב להחמיר, אלא שאין למחות במקילין יעו"ש. **וכן** בשואל ומשיב, בתוך דבריו שם כתב דכיון דאי אפשר בענין אחר (ר"ל לפי מנהגם שהרב עולה כל שבת שלישי, אי אפשר בענין אחר, יעו"ש), לפיכך יש לסמוך להקל. הא בלאו הכי אף הוא לא היה מיקל. **ועיין** עוד בשואל ומשיב שם (ד"ה והנה בשנת ר"א), דנראה קצת דאיהו גופיה לא סמך על ההיתר שכתב שם לעיל, אלא הציע לחזור למפרע, יעו"ש.

¹⁷ **ועיין** לעיל סוף ענף א' ד"ה והנה מנהגינו.

ג. ואמור'ר שליט"א (שערי יצחק ה'תשע"ה בחוקותי) הקשה על הצמח צדק והאליה רבא, דאי נימא דהקללות מתחילות רק מהפסוק אף אני וגו' (כדברי הצ"צ), או מהפסוק ואם בחוקותי תמאסו (כדברי הא"ר), מה הוצרכה הגמרא לומר אלא היכי עביד, תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם. הרי גם בלא הדין דאין מברכין על הפורענות, בלאו הכי נמי אי אפשר להתחיל מהפסוקים הנ"ל, כיון שהם בתוך ג' פסוקים מתחילת הפרשה.

[והנה היא קושיא אלימתא, ומכל מקום שערי תירוצים לא ננעלו, ונראה ליישב דבריהם בחמשה אופנים וכדלהלן: א. הצמח צדק גופיה כתב דדברי הגמ' אלא היכי עביד וכו', קאי **אשאר פרשיות** שבתורה המדברות בפורענות יעו"ש. אמנם כבר תמהו עליו האליה רבא והשואל ומשיב יעו"ש. ב. באופן אחר יש לתרץ, דאמנם זה פשיטא (אליבא דהצ"צ והא"ר) שאינו יכול להתחיל מהקללות, כיון שהם בתוך ג' פסוקים הסמוכים לפרשה (לשיטתם). אלא החידוש בגמרא הוא **לקולא**, כלומר שאין צריך להוסיף **עניין שלם**, אלא סגי בהוספת פסוק אחד (להא"ר), או שני פסוקים (להצ"צ), כדי שלא ייחשב מברך על הפורענות, עיין בספר בניהו על הגמרא במגילה שם. ג. באופן דומה יש לתרץ, שהחידוש הוא דלא בעינן שיוסיף **שלשה פסוקים** לפני הקללות, דהוה אמינא דכיון דקי"ל דהקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים, אם כן אולי יצטרך להוסיף שלשה פסוקים, דהברכה קאי על שלשה פסוקים לכל הפחות, קמ"ל, עיין שו"ת מהר"נ כהנא מאוסטראה סי' נ'. ד. בדרך אחרת יש לומר, שהגמרא באה ללמדנו שגם **ברכה אחרונה** אין לומר על הפורענות. והתעוררתי לזה מחמת דברי הר"ן גבי הא דאמר ריש לקיש שאין מפסיקין בקללות (פי' אין מחלקים את הקללות לשני עולים), לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. ופירש הר"ן וז"ל "ואילו היה מפסיק, היה **אותו שבא לקרות** חייב לברך על הקללות" עכ"ל. ונראה מלשונו דקאי על העולה השני שיברך על הקללות. וקשה דתיפוק ליה שעל ידי ההפסקה בקללות יצטרך העולה הראשון לברך ברכה אחרונה על הקללות. ומחמת קושיא זו עלה בדעתי לומר דכשאמר ריש לקיש אין אומרים ברכה על הפורענות, היה פשוט לגמרא שזה קאי לכל הפחות על ברכה ראשונה, ולפיכך פירש הר"ן מצד העולה השני (לקללות) שמברך ברכה ראשונה על הקללות. ורק אח"כ דאמרה הגמרא אלא היכי עביד, תנא כשהוא מתחיל וכו' וכשהוא מסיים **מסיים בפסוק שלאחריהם**, התחדש שגם ברכה אחרונה אין לומר על הפורענות ודו"ק. (אחר זמן

^{י"י} **והנה** בקרית ספר להרב המאירי מאמר ה' סוף חלק ב' (נדפס בירושלם ה'תשט"ז, עמ' צ"ו) נמצא כתוב שמתחיל **בפרשה** שלפניה ומסיים **בפרשה** שלאחריה ע"כ. **ברם** אינו אלא טעות המדפיס, כי בדפוסים הישנים (שהם המקור של הדפוס החדש, כפי שכתב המו"ל בסוף המבוא) כתוב מתחיל **בפ'** שלפניהם ומסיים **בפ'** שלאחריהם. ושגה המדפיס להשלים המילה "בפ'" שלא כהוגן, וכתב "בפרשה" במקום "בפסוק". (וכנראה שמחמת טעות זו נמשך להדפיס "לפניה ולאחריה" במקום "לפניהם ולאחריהם"). **וכן** בבית הבחירה להמאירי במגילה דף ל"א ריש ע"א איתא מתחיל **בפסוק** שלפניהם.

ראיתי בשו"ת הר הכרמל סי' י"ב, אריכות בדברי הר"ן הנ"ל, יעו"ש). ה. עוד יש ליישב דהגמרא באה לומר דאם אירע שהעולה הקודם טעה ובירך ברכה אחרונה בתוך שלשה פסוקים אחרי הפרשה (שסיים לפני הפסוק אף אני אליבא דהצ"צ, או לפני הפסוק ואם בחוקותי תמאסו אליבא דהא"ר). אע"פ דמצד הדין דאין מתחילין וכו', בדיעבד אין העולה אחרי צריך לחזור למפרע (לדעת כמה אחרונים, עיין משנ"ב סי' קל"ז סק"ג. ויש חולקים, עיין הלכה ברורה סי' קל"ח סעיף ח' ובציונים שם), מכל מקום מצד הדין שאין אומרים ברכה על הפורענות צריך לחזור פסוק אחד למפרע, ודו"ק]

ענף ז' בדבר הנוהגים שהקורא את התוכחה חוזר למפרע

עיין משנה ברורה (סי' קל"ז ס"ק י"ט) שיש נוהגין בפרשת בחוקותי, שהעולה לתוכחה מתחיל שלשה פסוקים קודם, כדי להתחיל בדבר טוב, אף שכבר קרא השלישי אותם הפסוקים עכ"ד. וכן עיין מגן אברהם סי' תכ"ח סק"ח.

אולם במשנ"ב סי' תכ"ח ס"ק י"ז, לאחר שהביא מנהג זה כתב וז"ל "אך נכון הדבר שהרב ימחל על כבודו ויעלה לרביעי באותו שבת" (והיינו לפי מנהגם שהרב עולה שלישי כל שבת, ומאיך אינו חפץ לעלות לתוכחה). וטעמו משום דלכתחילה אין לחזור למפרע (יעו"ש בסי' קל"ז ס"ק י"ט ובשער הציון שם). וכן נראה מרמיזת המג"א שציון לעיין בדבריו בסי' קל"ז ס"ק י"ב, דמבואר שם דלכתחילה אין לקרוא למפרע. **ונמצא** שלא נהגו לחזור למפרע אלא מחמת הדוחק לפי מנהגם שהרב עולה שלישי כל שבת.

ואמנם דעת הפרי מגדים (באשל אברהם סי' תכ"ח סק"ח) שבמקום שאין מנהג יש לומר שהרביעי יתחיל שלשה פסוקים למפרע. אך המעיין שם יראה שזה דוקא לפי מנהגם שהרב כל שבת עולה שלישי, ואם בשבת זו יעלה רביעי נראה כמאס ח"ו בתוכחה, ולכן כתב שהרב יעלה שלישי, והרביעי יחזור למפרע (אמנם עיין לקמן בשם ערוך השלחן). **ועל** כל פנים המשנה ברורה נקט (גם לפי מנהגם שהרב רגיל לעלות שלישי) דלא כהפרי מגדים וכנ"ל.

וטעם נוסף שלא לנהוג כן (לחזור למפרע), מבואר בספר ערוך השלחן (סי' תכ"ח סעיף ו') וז"ל "אבל לא יקרא שלישי עד התוכחה, והרביעי יחזור ויתחיל מפרשה שקרא השלישי, דזהו עלבון התורה וחלילה לעשות כן" עכ"ל. **ונראה** כוונתו דבכה"ג שעושים כן מחמת שאין השלישי רוצה לקרוא את התוכחה, נראה כמאס במוסר ה', והוי בזיון התורה ח"ו.

[ונראה דדברי ערוך השלחן אמורים דווקא כלפי מה שכתב המגן אברהם שיתחיל שלשה פסוקים למפרע, דזה הוי עלבון התורה אליבא דערוך השלחן. אבל אם חוזר פסוק אחד למפרע, וכשיטת הר"י מלוניל, לא הוי עלבון התורה בכך. **והחילוק** פשוט, דכאשר הרביעי חוזר שלשה פסוקים למפרע, נראה להדיא שהשלישי לא רוצה לקרוא את התוכחה, שהרי הרביעי חוזר על רוב הפסוקים שקרא השלישי (שעליית שלישי היא ארבעה פסוקים, והרביעי חוזר על שלשה מהם), והרואה תמה מה ראו לסדר את המברכים באופן שהרביעי חוזר על מה שקרא השלישי, אין זאת אלא שהשלישי אינו חפץ לקרוא את התוכחה, ונראה כמואס במוסר ה' חלילה. אבל באופן שחוזר רק פסוק אחד למפרע, מובן שהשלישי קורא את הפסוקים של סוף הברכות, והרביעי קורא את התוכחה, אלא שמתחיל פסוק אחד למפרע, מחמת הדין שאין אומרים ברכה על הפורענות ודו"ק.]

וע"ע שערי יצחק (ה'תשע"ה בחוקותי) שמנהג זה (לחזור למפרע) בקצת בתי כנסיות בקהילותינו בזמן האחרון נבע מחמת בלבול, ושאין לעשות כן יעו"ש"י.

והנה הר"י מלוניל כתב שהעולה לתוכחה חוזר פסוק אחד למפרע, ואפשר דלשיטתו אין פגם במה שחוזרים למפרע. [**ולכאורה** הראשונים שפירשו דלשון הברייתא מתחיל **בפסוק** הוא לאו דווקא, ולא פירשו כהר"י מלוניל, נראה דלדעתם אין נכון לכתחילה לחזור למפרע. אך אפשר לבאר שיטתם באופן אחר, דסבירא להו שאם בא לחזור צריך לחזור שלשה פסוקים (וכמו שכתבו המגן אברהם והמשנ"ב) ולא סגי בפסוק אחד, ולכן הוכרחו לפרש דלשון מתחיל **בפסוק** הוא לאו דוקא]. **ושמא** יש לדחוק שגם להר"י מלוניל אין ראוי לעשות כן לכתחילה, אלא מיירי באופן שהעולה הקודם סיים עד הפרשה.

ומה שכתבו המגן אברהם והמשנה ברורה (באופן שחוזר למפרע) שיחזור שלשה פסוקים, יש לעיין אמאי לא סגי בחזרת פסוק אחד, וכדברי הר"י מלוניל, וכמו שפירש שם דבכה"ג ליכא למיחש ליוצאים ונכנסים. **ואולי** חששו שמא יאמרו שאפשר להתחיל פסוק אחד לפני פרשה, וממילא יבואו לשייר פחות משלשה פסוקים סמוך לפרשה.

^ט **ומכל** מקום עדיף לחזור למפרע, מאשר להתחיל מפסוק "ואם לא תשמעו" (כ"ו, ד'). ולכן במקום שלא מתקבל על דעת ראשי הקהל להנהיג שהעולה השלישי יקרא את התוכחה ויתחיל מפסוק "ואכלתם ישן נושן" (כ"ו, י'), ישתדלו לכל הפחות שהעולה הרביעי (וקורא את התוכחה) יחזור שלשה פסוקים למפרע ויתחיל מפסוק "ונתתי משכני בתוכם" (כ"ו, י"א).

ענף ח' בדעת הרמב"ם

הנה לשון רבינו הרמב"ם (הלכות תפילה פרק י"ג הלכה ז') "קללות שבתורת כהנים וכו' מתחיל בפסוק שלפניהם וכו' ". ולכאורה נראה מלשונו דסגי בהוספת פסוק אחד, וקשה הלא אין משיירין פחות משלשה פסוקים סמוך לפרשה. ולפום רהטא יש מכאן סיוע לדברי האליה רבא, שהקללות מתחילות מהפסוק (השני בפרשה) ואם בחוקותי תמאסו, ולפיכך שפיר כתב הרמב"ם מתחיל בפסוק שלפניהם, דסגי בהוספת פסוק אחד, ומתחיל בפסוק (הראשון בפרשה) ואם לא תשמעו. ברם יש לדחות סיוע זה בכמה דרכים, וכדלהלן:

א. דכמו שפירשו הראשונים (תוספות ומרדכי ואגודה והר"ן) בלשון הברייתא "מתחיל בפסוק שלפניהם", דפסוק אחד לאו דוקא, כך נפרש גם בלשון הרמב"ם. וכך אמנם פירשו את דברי הרמב"ם רבינו מנוח (הביאו הכסף משנה) ומעשה רוקח.

ב. ואם נפשך לומר, דהרמב"ם הוא פוסק והיה לו לפרש יותר, ומדסתם משמע דפסוק אחד דוקא. אעפ"כ אין מכאן סייעתא לשיטת הא"ר, דהרי לשון הרמב"ם הוא "מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם". ולגבי הסיום גם הא"ר מודה דלא סגי בהוספת פסוק אחד (דהא אין משיירין וכו'), אלא על כרחך ליכא למידק מינה.

ואם תרצה לומר דהרמב"ם נקט מסיים בפסוק אגב דנקט מתחיל בפסוק, [ויש בזה דוחק כפול, דמחד גיסא אתה אומר שהרמב"ם צריך לפרש, ולכן הלשון "מתחיל בפסוק" הוא בדוקא, ומאיך גיסא אתה אומר שהלשון "מסיים בפסוק" הוא לאו דוקא רק אגב רישא. ועוד שאם הרמב"ם צריך לפרש, למה לא פירש לנו שהקללות מתחילות רק מהפסוק השני "ואם בחוקותי תמאסו", שהרי זה ודאי נגד הפשטות]. אעפ"כ אין ראייה מדברי הרמב"ם כלל, משום שיש לפרש דבריו בכמה אופנים אחרים וכדלהלן.

ג. יתכן שהרמב"ם סובר כשיטת ה"ר יהונתן מלוניל (והביאו בנימוקי יוסף), דפסוק אחד דוקא, והיינו שהקורא את התוכחה חוזר פסוק אחד למפרע, וממשיך ואם לא תשמעו (וע"ע שואל ומשיב תניינא חלק א' סוף סי' מ"ח).

ד. עיין אמת ליעקב (קמינצקי) במגילה ל"א ע"ב, ושערי יצחק (ה'תשע"ה נשא), שכתבו לפרש בדעת הרמב"ם שמותר לעולה הקודם לשייר פסוק אחד סמוך לפני פרשת הקללות (פסוק אחד לפני ואם לא תשמעו), כדי שהקורא את התוכחה יוכל להמשיך משם, ולא חיישינן ליוצאים בכהאיי גוונא (שמא יאמרו שהעולה אחריו יקרא רק פסוק אחד עד הפרשה), כיון דהכל יודעים שמה ששייר פסוק אחד הוא מפני שאין אומרים ברכה על הפורענות (וע"ע שואל ומשיב הנ"ל).

ה. עוד נלע"ד לפרש בפשטות לשון הרמב"ם דנקט מתחיל בפסוק (ולא בפסוקים), כיון דמצד הדין דאין אומרים ברכה על הפורענות סגי בהוספת פסוק אחד, ואע"פ שלמעשה בעינן שלשה פסוקים מחמת הדין דאין משיירין וכו', מ"מ איכא נפקותא באופן שהעולה הקודם סיים עד הפרשה (עד ואולך אתכם קוממיות), דבכהאי גוונא צריך הקורא את התוכחה לחזור פסוק אחד למפרע משום שאין אומרים ברכה על הפורענות, ודי לו לחזור על פסוק אחד (ועיין לעיל סוף ענף ז'), ומשום הכי כתב הרמב"ם מתחיל בפסוק שלפניהם.² [אמנם לכתחילה אין לעשות באופן שיהיה צריך לחזור למפרע, וממילא צריך העולה הקודם לסיים שלשה פסוקים לפני פרשת הקללות]. וע"ע בספר בניהו (מגילה ל"א ע"ב) לענין ביאור כפל הלשון בברייתא כשהוא מתחיל בפסוק שלפניהם.

יהי רצון מלפני המקום ברוך הוא שנזכה לילך בחוקות התורה, ולהיות עמלים בתורה, ויתקיימו בנו כל הברכות הכתובות בתורה.

² ולפי מה שכתבתי לעיל סוף ענף ז' ד"ה והנה הר"י מלוניל, דשמא יש לדחוק שגם להר"י מלוניל אין להנהיג לכתחילה לחזור פסוק אחד למפרע, רק מיירי באופן שהעולה הקודם טעה וסיים עד הפרשה, יער"ש. לפי זה מה שכתבתי כאן לבאר דברי הרמב"ם בשני אופנים באות ג' ובאות ה', הכל הוא דבר אחד, ודו"ק.

להלן רשימת הסוגיות שנלמדו בס"ד בכוללי יום הששי "נחלת מהרי"ן" בנשיאות מֶרֶן הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק רַצָּאבִי שְׁלִיט"א

מקום התחלת המפטיר. [בדין אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים].	אופן עטיפת הטלית. דין חוטי שתי ורשת שבכנפות הטלית. צורת הקשר בתפילין של־ראש.
בדין אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ספר תורה. בעניין הפסק בין המפטיר להפטרה [בפסוקי מה רב טובך]. שיעור כרפס. טיבול הכרפס בחרוסת. קירוי ההלל.	דין היחיד בקדושת יוצר ובקדושה דסידרא. אופן השוואת הרגליים בתפילת שמונה עשרה. בעניין התנענעות בתפילת שמונה עשרה. אופן עשיית הפסיעות שאחר התפילה. הלכות ומנהגי נפילת פנים. שיעור כזית.
ברביעם בברכות המצוות ובספירת העומר. אופן עשיית התרועה. שברים ותרועה דתשר"ת בשתי נשימות. מנהג תפילה אחת במוסף דראש השנה. תוספת הדסים בלולב. קריאת התורה בפורים. [בדין אין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת]. חליטת הבשר. דין ספיחין בירקות שנלקטו בשביעית. ביעור פירות שביעית.	נטילת ידים בברכה לדבר שטיבולו במשקה. אופן חלוקת המברכים בפרשת בחוקותי [בדין אין אומרים ברכה על הפורענות]. בעניין חיבור פרשיות חוקת ובלק [בדין יחיד שדילג פרשה]. תרגום קריאת התורה בזמנינו. תרגום התוכחה שבפרשת בחוקותי ובפרשת כי תבוא. בעניין אם גדול יכול לתרגם לקטן הקורא.

להצטרפות לכולל ולתרומות ניתן לפנות לרב אביחי שרעבי שליט"א 05041-39964